

**ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХАЛЫҚ БИЛИМЛЕНДИРИЎ
МИНИСТРЛИГИ**

**ЎЖИНИЯЗ АТЫНДАҒЫ НӨКИС МӘМЛЕКЕТЛИК
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ**

**«БЕККЕМ ШАҢАРАҚ ЖЫЛЫ»НА БАҒЫШЛАНҒАН
«ЖОҚАРЫ БИЛИМЛИ ҲЭМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЛИҒЫ
РАЎАЖЛАНҒАН ӘҰЛАДТИ ТӘРБИЯЛАЎ — ЕЛДИ
ТУРАҚЛИ РАЎАЖЛАНДИРЫЎ ЖӘНЕ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАЎДЫҢ ӘҲМИЙЕТЛИ ШӘРТИ»
ТЕМАСЫНДАҒЫ ИЛИМИЙ-ТЕОРИЯЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

**«МУСТАҲКАМ ОИЛА ЙИЛИ»ГА БАҒИШЛАНҒАН
«ЮКСАК БИЛИМЛИ ВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ
РИЗОЖЛАНҒАН АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШ —
МАМЛАКАТНИ БАРҚАРОР ТАРАҚҚИЙ ЭТТИРИШ
ВА МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШНИНГ ЭНГ МУҲИМ
ШАРТИ» МАВЗУСИДАГИ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ
АНЖУМАН МАТЕРИАЛЛАРИ**

МАЗМУНЫ

СЕКЦИЯ 1. ПЕДАГОГИКА ФАКУЛЬТЕТИ

М.Сарыбаев. НӨКИС МӘМЛЕКЕТЛИК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫНДА ИЛИМНИН РАЎАЖЛАНЫҰЫ.....	3
З.Клычева. МЕКТЕП ПСИХОЛОГЫНЫҢ АТА-АНАЛАР МЕНЕН АЛЫП БАРЫЛАТУҒЫН ЖУМЫСЛАРЫ.....	5
A.Nauruzbaeva. SOTSIALLIQ TARBİYA JAMİYET RAWALANIWININ' SHARTLERİNİN' BİRİ SIPATINDA.....	5
A.Урумбаева. ЖОҚАРЫ МЕКТЕП ОҚЫТУШЫСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӨЗГЕШЕЛИКЛЕРІ.....	6
З.Шеримбетова. ИНСАНЛАР АРАСЫНДАҒЫ МҮНӘСИБЕТТЕР ПСИХОЛОГИЯСЫ.....	8
П.Адилов. МЕТОД ПРОЕКТОВ.....	9
М.Аллаяров. ЖАСЛАРДА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЯТТЫ ҚӘЛИПЛЕСТИРІҰ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	10
A.Daukееva. OILAVIY MUNOSABATLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA OLIMLAR TOMONIDAN URGANILISHI.....	11
A.Ибраймова. МЕКТЕП ОҚЫТУШЫЛАРЫНДА КӘСИПЛИК ХЫЗМЕТТИҢ ШАХС ӨМИРИНДЕГИ ӘХМИЙЕТИН ТҮСИНДИРІҰ УСЫЛЛАРЫ.....	12
✓ З.Наимова. БАЛАЛАРДЫ РУҰХЫЙ ХӘМ ӘДЕП-ИКРАМЛЫЛЫҚ ЖАҚТАН ТӨРБИЯЛАҰДА ЕРТЕКЛЕРДИҢ ТУТҚАН ОРНЫ.....	13
Т.Сапарбаева. ЗАМОНАВИЙ ОИЛАДА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ ШАРОИТИНИ ЯХШИЛАШ ЙҰЛЛАРИ.....	15
A.Темирбекова. ӘДЕП-ИКРАМЛЫЛЫҚ — ИНСАН ПАЗЫЙЛЕТИНИҢ ТИЙКАРЫ СЫПАТЫНДА.....	17
Г.Худайбергенова. ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИ ВА УНИ САМАРАЛИ ТАШКИЛ ЭТИШ УСУЛЛАРИ.....	18
Р.Алеуова. ИГРА КАК СРЕДСТВО НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	19
Г.Джисмуратова. КРЕАТИВ ФАОЛИЯТ ЁРДАМИДА ҰҚУВЧИЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ФИКРЛАШ КҰНИКМАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ.....	20
К.Тажимуратова. БАЛАЛАРДЫ МЕКТЕП ТӘЛИМИНЕ ТӨРБИЯЛАҰДА ӘДЕП-ИКРАМЛЫЛЫҚ ТӨРБИЯСЫНЫҢ ӘХМИЙЕТИ.....	22
Г.Туребекова. ҰСМИРЛАРНИ ТУРМУШГА ТАЙЁРЛАШНИНГ АСОСИЙ ЙҰНАЛИШЛАРИ.....	23
S.Romanova. PEDAGOGİKANIN' TIYKARG'I QAG'IYDALARI NA'M MİLLIY MUZİKA.....	24
Г.Ешбаева. КАРАКАЛПАКСКАЯ НАРОДНАЯ МУЗЫКА 1920-1980-Х ГОДОВ В КОНТЕКСТЕ ТВОРЧЕСТВА КОМПОЗИТОРОВ.....	25
S.Kenjebaeva. MEKTEPLERDE DO'GEREK JUMISLARINDA FOL'KLOR SHIG'ARMALARINAN PAYDALANIWDIN' A'NMİYETİ.....	26
S.Tajetdinova. MUZİKA TALİMİNİN' JASLAR TARBİYASINDAG'I A'NMİYETİ.....	27
Х.Аляминов. КОРАҚОЛПОҚ ҰЛКАШУНОСЛИК МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ.....	28
Ж.Дарменов. СҰҰРЕТЛЕҰ ӨНЕРИН ҰЙРЕТИҰ САБАҚЛАРЫНДА ХАЛЫҚ ҚОЛ ӨНЕРИ ТҮРЛЕРИН ҚОЛЛАНЫҰ.....	30
A.Алдабергенов. ҚАЛАМТАСВИР ФАНИНИ ҰРГАТИШДА ТАЛАБАЛАРНИНГ КОМПОЗИЦИОН ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ ШАҚЛАНТИРИШ АХАМИЯТИ ВА МЕТОДЛАРИ.....	31
Б.Есбоғанова. УЛЫҰМА БИЛИМ БЕРІҰШИ МЕКТЕП ОҚЫТУШЫЛАРЫН СҰҰРЕТЛЕҰ ӨНЕРГЕ КӘСИПЛИК ҚЫЗЫҚТЫРЫҰДЫҢ ӘХМИЙЕТЛИ ТӨРЕПТЕРІ.....	33
Ш.Калықлышов. ОҚЫТУШЫЛАРҒА ХАЛЫҚ ӘМЕЛИЙ ҚОЛ ӨНЕРИ ТҮРЛЕРИ ХАҚҚЫНДА ГҮРРИҢ ӨТКЕРІҰ.....	34
Т.Нурабуллаев. КАРАКАЛПАҚСТАНДА ПЕДАГОГИКА ХӘМ ПСИХОЛОГИЯ ИЛИМЛЕРИНИҢ ИЛИМ СЫПАТЫНДА ҚӘЛИПЛЕСЕ БАСЛАҰЫ.....	35

СЕКЦИЯ 2. ТАРИЙХ ФАКУЛЬТЕТИ

Б.Шамамбетов. КАРАКАЛПАҚСТАНДА ДИЙҚАН-ФЕРМЕР ХОЖАЛЫҚЛАРЫН ҚӘЛИПЛЕСТИРІҰ ХӘМ РАЎАЖЛАНДЫРЫҰ ЖАҒДАЙЫ.....	37

М.Мамбетуллаев. ҚАРАҚАЛПАҚСТАН АЙМАҒЫНДА ЕРТЕ ОРТА ӨСИРЛЕРДЕ ЭТНО-МӘДЕНИЙ БАЙЛАНЫСЛАР.....	38
М.Тлеумуратов. ИЗ ИСТОРИИ ЭТНОКУЛЬТУРНЫХ СВЯЗЕЙ КАРАҚАЛПАКОВ С УЗБЕКСКИМ НАРОДОМ.....	39
Я.Абдуллаева. ҚОРАҚАЛПОФИСТОН ХОТИН-ҚИЗЛАРИ ТАРИХШУНОСЛИГИДАН (XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИ).....	40
А.Сарыбаев. ИСТОРИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАРАҚАЛПАКСТАНА В 1991-2000 ГОДЫ.....	42
Р.Ахметшин. ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ДАРСЛАРИДА МАДАНИЙ ҚУРИЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....	44
Ж.Хәкимниязов. ЖАҢА ДӘУИРДЕГИ ҚАРАҚАЛПАҚЛАРДЫҢ ЭТНОТАРИЙХЫЙ ХӘМ ЭТНОГЕОГРАФИЯЛЫҚ ЖАЙЛАСЫҰЙ.....	44
Т.Кудьярова. ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДА КӘСИПЛИК АҰҚАМ ШӨЛКЕМИНИҢ ПАЙДА БОЛЫҰЫ ХӘМ РАҰАЖЛАНЫҰЫ ТАРИЙХЫНАН.....	46
Р.Базарбаев. НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ КАРАҚАЛПАКСТАНА.....	47
Б.Мамбетов. РАЗВИТИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В КАРАҚАЛПАКСТАНЕ.....	48
А.Абдуллаев. XX АСРНИНГ 20-ЙИЛЛАРИДА ПРОКУРАТУРА ФАОЛИЯТИ (АМУДАРЁ БҰЛИМИ МИСОЛИДА).....	49
З.Абдуллаева. ҚУБЛА АРАЛ БОЙЫ ҚАРАҚАЛПАҚЛАРЫ ХАҚҚЫНДА (XVIII ӨСИР).....	51
Х.Абдукаримов. ИЗ ИСТОРИИ ЖИВОТНОВОДСТВА КАРАҚАЛПАКИИ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛЕ XX ВЕКА.....	52
Т.Ескараев. ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТЛАР БИЛАН АЛОҚАЛАРНИНГ ҰРНАТИЛИШИ — ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАШКИ СИЁСАТИНИНГ АСОСИЙ ТАМОЙИЛЛАРИДАН БИРИ.....	53
С.Наимов. ҒӨРЕЗСИЗЛИК ЖЫЛЛАРЫ ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СОЦИАЛ- ЭКОНОМИКАЛЫҚ РАҰАЖЛАНЫҰЫНЫНДА СЫРТ ЕЛ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫНЫҢ ТӘСИРИ ТАРИЙХЫНАН (1997-2001-ЖЫЛЛАР).....	54
Н.Сапаров. К ОТКРЫТИЮ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЛАБОРАТОРИИ ПРИ НГПИ.....	56
Г.Сейдаметова. СОБЫТИЯ 1873 ГОДА В ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ КОНЦА XIX ВЕКА	56
Ж.Турманов. РАННЕСРЕДНЕВЕКОВЫЙ КУЮК-КАЛА.....	57
О.Юсупов. 1916-ЖЫЛ ХИЙҰА ХАНЛЫҒЫНДАҒЫ ХАЛЫҚ КӨТЕРИЛИСИ ХӘМ ОНЫҢ ТАРИЙХЫЙ ТУЛҒАЛАРЫ.....	59
М.Мақсетова. ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ЖӘМИЙЕТТЕ ШАҢАРАҚТЫҢ ОРНЫ ХӘМ РОЛИ.....	61
А.Утамбетова. «ШАЖАРА» ВА ТАРИХ.....	62
Т.Худайбергенова. ҚОРАҚАЛПОФИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ — ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРИНИНГ ҒОЯВИЙ-ХУҚУҚИЙ АСОСИДИР.....	63
А.Абатов. МИЛЛИЙ БАЙЛЫҒЫМЫЗ — МӘМЛЕКЕТИМИЗ ҚОРҒАҰЫНДА.....	65
Б.Арзиева. ИЗ ИСТОРИИ РЕПРЕССИИ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ В КАРАҚАЛПАКСТАНЕ.....	65
Р.Пирниязова. КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ЖӘМИЙЕТИМИЗ ХӘМ ХАЛҚЫМЫЗ ТУРМЫСЫНДА ТУТҚАН ОРНЫ.....	67
З.Тангирбергенова. ПЕРЗЕНТ — ОНЫ ӘЛПЕШЛЕҰ МИЛЛИЙ ҚӘДИРИЯТ.....	69
Е.Тилеуов. ПУҚАРАЛЫҚ ХУҚЫҚЫНДА ЮРИДИКАЛЫҚ ШАХСЛАР ТҮСИНИГИ ХӘМ ТҮРЛЕРИ.....	70
А.Турманов. БЕККЕМ ШАҢАРАҚ — ЖӘМИЙЕТТИҢ ТИЙКАРҒЫ БУҰЫНЫ.....	71
С.Абаев. МИЛЛЕТЛЕР АРА ТАТЫҰЛЫҚ-ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ РАҰАЖЛАНЫҰДЫҢ КЕПИЛИ (ПРЕЗИДЕНТ ИСЛАМ КАРИМОВТЫҢ «ӨЗБЕКСТАН ҒӨРЕЗСИЗЛИККЕ ЕРИСИҰ ҚАРСАҢЫНДА» АТЛЫ КИТАБЫ ТИЙКАРЫНДА).....	72
З.Есназарова. ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАЙТАХТЫ НӨКИС ҚАЛАСЫ МӘДЕНИЯТ ОРАЙЫ (1991-2000 Ж.Ж.).....	75
З.Сейтова. РУҰХЫЙЛЫҚ ХӘМ ФИЛОСОФИЯ БИРЛИГИН ҚӘЛИПЛЕСТИРИҰДЕ ҚӘДИРИЯТЛАР РОЛИ.....	76
Б.Турғанов. МИЛЛИЙ ХҰНАРМАНДЧИЛИК — МУСТАҒКАМ ОИЛА АСОСИ.....	78
П.Хожалепесов. КИШИ БИЗНЕС ХӘМ ЖЕКЕ ИСБИЛЕРМЕНЛИКТЕ ЖАҢА ӨЗГЕРИСЛЕРДИҢ ӘХМИЙЕТИ.....	79
М.Абдухаликова. МӘМЛЕКЕТИМИЗ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ДИВЕРСИФИКАЦИЯЛАНЫП БАРЫҰЫ.....	80
Б.Бегжанова. ЭКЗОГАМИЯЛЫҚ НЕКЕНИҢ ҚАРАҚАЛПАҚ ХАЛЫҚ ДӘСТАНЛАРЫНДА СӘҰЛЕЛЕНИҰЫ.....	81
М.Ешбаева. ИҚТИСОДИЙ ФАНДА КИЧИК БИЗНЕС ТАРКИБИЙ ТУЗИЛИШИ ТАДКИҚИГА ОИД МУАММОЛАРНИНГ АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ.....	83
С.Ибрагимова. КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК СОҒАСИДАГИ СОЛИҚ СИЁСАТИ.....	84
Б.Қаражанов. ФЕРМЕР ХҰЖАЛИКЛАРИДА ЭКИН МАЙДОНЛАРИНИ ҰРГАНИШ УСЛУБИ.....	85
К.Каленов. МОДЕРНИЗАЦИЯ: ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТУРАҚЛЫ ХӘМ ИЗШИЛ ӨСИРИҰДИҢ ТИЙКАРЫ.....	86
Б.Калимбетов. ҒАЗНАЧИЛИК ВА УНИНГ БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ШАРОИТИДАГИ АҒАМИЯТИ.....	87

Э.Наўбетуллаева. ФОЛЬКЛОРЛЫҚ ДӨРЕТПЕЛЕРДИҢ ЛИНГВОФОЛЬКЛОРИСТИКАЛЫҚ БАҒДАРДА ИЗЕРТЛЕНИҰИ.....	89
З.Тлеумуратов. ОТРАЖЕНИЕ МЕЖЭТНИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ В МАТЕРИАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ КАРАКАЛПАКОВ И УЗБЕКОВ НИЗОВИЙ АМУДАРЬИ КОНЦА XIX - НАЧАЛА XX ВВ.....	90
Б.Умаров. БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИ ШАРОЙТИДА ЕНГИЛ ВА ОЗИҚ ОВҚАТ САНОАТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ.....	91
А.Утемисов. СОСТОЯНИЕ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА КАРАКАЛПАКСТАНА В 1917-1924 ГОДЫ.....	94
Ж.Хабибуллаева. МАМЛАКАТИМИЗ ИЖТИМОЙИ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШДА - КИШЛОҚ ХҲЖАЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ.....	95
Р.Жарылкаганов. ТРАНСФОРМАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ: ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ	96

СЕКЦИЯ 3. ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА ФАКУЛЬТЕТИ

С.Дауенов, А.Ходжаниязов. ОБ ОДНОЙ СПЕКТРАЛЬНОЙ ЗАДАЧЕ ДЛЯ УРАВНЕНИЯ ТРЕТЬЕГО ПОРЯДКА СОСТАВНОГО ТИПА.....	99
К.Елгондиев. ПЕРИОДИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ЛИНЕЙНЫХ СИСТЕМ ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫХ УРАВНЕНИЙ С ИМПУЛЬСНЫМ ВОЗДЕЙСТВИЕМ.....	100
Г.Кайпназарова. О ВНУТРЕННЕЙ ГЕОМЕТРИИ ПОВЕРХНОСТИ.....	103
С.Таңирбергенов. α^4 АЛГЕБРАҒА СӘЙКЕС КЕЛИҰШИ ОРТОГОНАЛ КООРДИНАТАЛАР СИСТЕМАСЫ.....	104
J.Valieva. GEOMETRIYALIQ OBRAZDIN' KENİSLİKTEGI JAG'DAYIN H'AM STRUKTURASIN OYDA O'ZGERTİWGE TAPSIRMALAR.....	106
R.Gaypova. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA GEOMETRIK MATERIALLARNI O'RGATISH KUNIKMALARINI SHAKLLANTIRISH.....	107
A.Калдыбаева. НОРМАЛАНҒАН ХӘМ КАТАҢ НОРМАЛАНҒАН КЕНИСЛИК АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС.....	108
Р.Кошкарбаева. СВОЙСТВА МИНИМАЛЬНЫХ ТРИПОТЕНТОВ НА ГРАНЕВО СИММЕТРИЧНЫХ ПРОСТРАНСТВАХ РАНГА 1.....	109
Д.Мырзанова. ОБ АНАЛОГЕ ТЕОРЕМЫ ЛИУВИЛЛЯ НА ПЛОСКОСТИ.....	110
Б.Нарекеев. О ВОЗМОЖНОСТИ ГОЛОМОРФНОГО ПРОДОЛЖЕНИЯ ФУНКЦИЙ В КЛАССИЧЕСКУЮ ОБЛАСТЬ ТРЕТЬЕГО ТИПА.....	111
С.Разбекова. РАЦИОНАЛЬНОГО ЧИСЛА ПРИ НАЧИСЛЕНИИ БАНКОВСКИХ ПРОЦЕНТОВ.....	112
М.Уразбаева. БҰЛҒУСИ МАТЕМАТИКА ҰҚИТУВЧИСИНИНГ МЕТОДИК ТАЙЁРГАРЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА МУСТАҚИЛ ИШЛАРНИНГ ҰРНИ.....	114
А.Усакова. МАТЕМАТИКА ПӘНИ ОҚЫТЫҰШЫЛАРЫНЫҢ ИСКЕРЛИГИН РАҰАЖЛАНДЫРЫҰДЫҢ АЙЫРЫМ МӘСЕЛЕЛЕРИ.....	115
С.Эрисбаев. ҮШИНШИ ТӘРТИПЛИ ИМПУЛЬСЛЫ СИСТЕМАЛАРДАҒЫ ПЕРИОДЛЫ ҚОЗҒАЛЫСЛАР.....	116
М.Жалелов. НОВЫЙ ПОДХОД ДЛЯ ПОЛУЧЕНИЯ ТЕРМОРЕЗИСТОРОВ ИЗ КОМПЕНСИРОВАННОГО КРЕМНИЯ.....	120
Ж.Жанабергенов. ВЛИЯНИЕ РАДИАЦИОННОГО ОБЛУЧЕНИЯ НА ПРОЦЕССЫ В CDTE СОЛНЕЧНЫХ ЭЛЕМЕНТАХ.....	121
Б.Каипов. ФОТОСТИМУЛИРОВАННОЕ СВЕЧЕНИЕ ГАММА-ОБЛУЧЕННОГО КРИСТАЛЛА CaF2-Pr.....	123
Т.Сапарбаев. ЯРИМ ҰТКАЗГИЧЛИ ДИОДНИНГ ВОЛЬТ-АМПЕР ХАРАКТЕРИСТИКАСИНИ ЭЛЕКТРОН МОДЕЛ ЁРДАМИДА ҰРГАНИШ МЕТОДИКАСИ.....	124
К.Турданов. ПУЎЛАНЫҰ ХӘМ КОНДЕНСАЦИЯ ТЕМАСЫН ОҚЫТЫҰДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯДАН ПАЙДАЛАНЫҰ УСЫЛЫ.....	125
И.Турманов. ПАХТА ТАЛАСЫНДАҒЫ КЕРНЕҰ-ДЕФОРМАЦИЯ БАЙЛАНЫСЫ.....	126
N.Matjanov. KA'SİP-O'NER KOLLEDJLERİNDE KVANT FİZİKASIN OQITIWDIN' İTERAKTİV USILI.....	127
N.Matjanov, O.Yusupov. KA'SİP-O'NER KOLLEJLERİNDE «JAQTILIQ İTERFERENTSİYASI» TEMASIN OQITIWDA İNTEGRATSİYALIQ USIL.....	128
М.Нсанбаев. ТЕРМОДИНАМИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ВОЗБУЖДЕНИЯ АВТОКОЛЕБАНИЯ ТОКА В КРЕМНИИ ЛЕГИРОВАННОМ СЕЛЕНОМ.....	130
Н.Оринбетов. ЭЛЕМЕНТАР ЗАРРАЛАР ФИЗИКАСИ БҰЛИМИНИНГ ЭЛЕКТРОН ҰҚУВ МАЖМУАСИ ТҰҒРИСИДА.....	131
А.Палуанова. КЛАССИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГЕНЕРАЦИЯ ВЫСШИХ ГАРМОНИК.....	132
А.Абдуллаев. МЕКТЕП ОҚЫҰШЫЛАРЫНДА АЛГОРИТМЛЕСТИРИҰ МӘДЕНИЯТЫН КӘЛИПЛЕСТИРИҰ.....	134
А.Турениязова. ИНФОРМАЦИЯ КӘҰИПСИЗЛИГИН ТӘМИЙИНЛЕҰ МЕТОДЛАРЫ.....	135
Г.Абылова. ЭЛЕКТРОННЫЙ УЧЕБНИК КАК СРЕДСТВО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДУКТИВНОГО ТИПА ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ.....	136

М.Алламбергенова. ИНФОРМАТИКА ТАЪЛИМИДА ИНТЕРАКТИВ ЎҚУВ МАЖМУАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ АФЗАЛЛИГИ.....	137
D.Babanazarov. POWER POINT DASTUR'IN MEKTER KURSININ GEOMETRIYA PANIN OTIWDE PAYDALANIW.....	138
К.Ибрагимов. ДИСКРЕТ ЛОГАРИФМЛЕЎ МЎСЕЛЕСИН ШЕШИЎДЕ ТЎРТИПТИ ЕСАПЛАЎ (INDEX-CALCULUS ALGORITHM) АЛГОРИТМИНЕН ПАЙДАЛАНЫЎ.....	140
Т.Қалекеева. ТАЪЛИМ ТИЗИМИГА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	141
Ж.Оттепбергенов. АХБОРИЙ БИЛИМ ВА МАДАНИЯТ ТЕЗКОР АСРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОСИ СИФАТИДА.....	143
Т.Пахратдинова. ДИНАМИКАЛЫҚ ПРОЦЕССЛЕРДИҢ ОРНЫҚЛЫЛЫҒЫ.....	144
Л.Саханова. «ИНФОРМАТИКА ВА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ» ФАНИДАН АМАЛИЙ- ЛАБОРАТОРИЯ МАШҒУЛОТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ЛОЙИҲА УСУЛИДАН ФОЙДАЛАНИШ.....	145
N.Sultanova DELPHI TILINDE MENUU JARATIW.....	146
Д.Турдышов. ДИСТАНТНОЕ ОБУЧЕНИЕ.....	148
Б.Авезов. МИЙНЕТ ТӨЛИМИН ҮЙРЕТИЎДЕ ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ТҮСИНІКЛЕРДЕН ПАЙДАЛАНЫЎ.....	149
Б.Ибрагимов. ТӨЛИМ ПРОЦЕССИНДЕ ТАЛАБАЛАРДА ЕРКИН ПИКИРЛЕЎ МӘДЕНИЯТҲН ҚӨЛИПЛЕСТИРИЎ.....	150
М.Аманбаев. КӨРКЕМ ӨНЕРДИҢ ЖАСЛАРҒА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӨРБИЯ БЕРИЎДЕГИ ӘХМИЙЕТИ.....	151
A.Berdimbetova. TEXNIK IJODKORLIK JARAYONIDA AXBOROT TECHNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	152
А.Курманов. ОБУЧЕНИЯ К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩЕГОСЯ.....	154
К.Назарбеков. СУЩЕСТВУЮЩИЕ МЕТОДЫ БОРЬБЫ С НАНОСАМИ В ОРОСИТЕЛЬНОЙ СЕТИ.....	156
Б.Пасиев. РАБОЧИЙ ОРГАН ДЛЯ ПОДРЕЗАНИЯ КОРНЕЙ ХЛОПЧАТНИКА.....	157
У.Сададдинов. ОБОСНОВАНИЕ ОСНОВНЫХ ПАРАМЕТРОВ ОПОРНЫХ КОЛЕС ДЛЯ ПРОПАШНОГО ТРАКТОРА.....	158
Б.Данияров. ИССЛЕДОВАНИЕ КИНЕМАТИКИ МЕХАНИЗМА ПРИВОДА ЗУБОВОЙ БОРОНЫ С АКТИВНОЙ РАБОЧЕЙ СЕКЦИЕЙ.....	159
T.Shamuratova. DO'GEREK JUMISLARINDA YUBKALARDI MODELLESTIRIW, U'LGİ TAYARLAW, GEZLEMEGE U'LGİNİ JAYLASTIRIW HA'M PISHIW KO'NLİKPELERİN QA'LİPLESTIRIW.....	162
У.Утегенов. ТЕХНИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ДЛЯ ПРЕДПОСЕВНОГО ВЫРАВНИВАНИЯ И УПЛОТНЕНИЯ ПОВЕРХНОСТИ ПОЧВЫ.....	163

СЕКЦИЯ 4. ТӘБИЯТТАНЫЎ ХӘМ ГЕОГРАФИЯ ФАКУЛЬТЕТИ

A.Ajiev, T.Abdullaeva. FİTONTSID O'SİMLİKLER JA'RDEMİNDE O'İRELERDİN' HAWASIN TAZALAW.....	165
О.Темирбеков. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СОЦВЕТИЯ И ЦВЕТКОВ БОРЩЕВИКА ЛЕМАНА (HERACLEUM LENMANIANUM BUNGE).....	166
П.Халмуратов. GLEDITCHIA НЫҢ БИОМОРФОЛОГИЯЛЫҚ ӨЗГЕШЕЛИКЛЕРИ.....	167
П.Халмуратов. GLEDITCHIA НЫҢ ЭКОЛОГИЯСЫ.....	168
М.Балтабаев. CRAMBE ORIENTALIS L. - НИ ЖАНУБИЙ ОРОЛБҮЙИ ШАРОИТЛАРИДА ЎСТИРИЛГАНДАГИ ЎСИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ.....	169
А.Ажиев. ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ.....	171
T.Orazbaev. TA'BIYATTANIW SABAG'INDA OYIN HA'M OYIN JAG'DAYLARIN QOLLANIW METODİKASI.....	171
Г.Кутлымуратова. К ВОПРОСУ КОМПОНЕНТОВ ЭКОСИСТЕМ ЮЖНОГО ПРИАРАЛЬЯ.....	172
Д.Базарбаева. ҚОРАҚАЛПОФИСТОН ШАРОИТИДА ҒҰЗА ЁКИ ПОЛИЗ БИТИНИНГ (APHIS FABAE) АЙРИМ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	173
А.Ажиев. «МУЖСКАЯ» ТЕОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЦВЕТКА.....	174
Ж.Жалғасбаев. ТӘБИЯТТЫ ҚОРҒАЎДЫҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ ХАҚҚЫНДА.....	175
Р.Гайпова, Г.Атабаева. ГЕОГРАФИЯ ДАРСЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ВОСИТАЛАРИНИНГ ТАЪЛИМИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	176
K.Jaqsimuratov. QARAQALPAQSTAN RESPUBLİKASI TURAQLI RAWAJLANIWİNIN' GEOEKOLOGIYALIQ TIYKARLARI.....	177
К.Сейтниязов. МЕСТНЫЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ КАРАКАЛПАКИИ.....	178
А.Туребеков. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО АПК.....	179
Е.Умаров, А.Жолдасов. АРАЛЬСКИЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ КРИЗИС И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ И СОЦИАЛЬНО- ДЕМОГРАФИЧЕСКУЮ СИТУАЦИЮ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	180

Г.Утепова. СОҒЛОМ АВЛОД— МУСТАҲКАМ КЕЛАЖАК АСОСИ.....	184
А.Искендеров. ЛАНДШАФТТАНЫҰДА ТӘБИЯТТАН ПАЙДАЛАНЫҰДЫ БОЛЖАҰ МӘСЕЛЕЛЕРИ.....	184
А.Нурланов. ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ХАЛЫҚҚА ХЫЗМЕТ КӨРСЕТИҰ ТАРАҰЛАРЫ ГЕОГРАФИЯСЫН РАҰАЖЛАНДЫРЫҰ МӘСЕЛЕЛЕРИ.....	185
М.Раджапов. ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ХҲЖАЛИГИ СОҲАЛАРИ БҮЙИЧА АҲОЛИНИНГ ЖОЙЛАШИШИ.....	187
А.Асаматдинов. ИЗУЧЕНИЕ ВЛАГОЕМКОСТИ ПЕСКОВ В ЛАБОРАТОРНЫХ УСЛОВИЯХ.....	188
Ф.Отенова. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ РИСОВЫХ ПОЛЕЙ В ЮЖНОМ ПРИАРАЛЬЕ.....	189
Ж.Сапарбаев. ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ УЧЕБНОЙ ПРЕЗЕНТАЦИИ.....	189
З.Бектурганова. ХАРАКТЕРНЫЕ ПРИЗНАКИ КОАГУЛЯЦИОННЫХ СТРУКТУР И СТРУКТУРЫ ТВЕРДЕНИЯ ВЯЖУЩИХ ВЕЩЕСТВ.....	190
А.Ерекеева, М.Аскарова. РИСОВАЯ ШЕЛУХА И ЕЁ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ПРОИЗВОДСТВЕ КЕРАМИКИ.....	191
Л.Кабулова, Ш.Туремуратов, Т.Атакузиев. ВЛИЯНИЕ ГЛАУКОНИТОВЫХ ДОБАВОК НА ФИЗИКО-МЕХАНИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ЦЕМЕНТА ПРИ ТВЕРДЕНИИ.....	192
А.Каратаев, Ф.Отенова, Ш.Тамамбетова, Д.Тажигаева. К ВОПРОСУ ОХРАНЫ И РАЦИОНАЛЬНОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ПОДЗЕМНЫХ ВОД КАРАКАЛПАКИИ.....	193
У.Кудайбергенова. АНАЛИЗ ЭКОЛОГИЧЕСКИ ОБУСЛОВЛЕННЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН.....	194
З.Менлимуратова. ПРИМЕНЕНИЯ ХИМИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ В ПРОЦЕССЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИИ.....	195
Н.Мираметова. ИЗУЧЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ СИСТЕМЫ КРОВИ У ПОДРОСТКОВ, ПРОЖИВАЮЩИХ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН.....	197
Sh.Tamambetova. QARAQALPAQSTAN SHA'RAYATINDA ALMA QURTININ' (YABLONNAYA PLODOJORKA-CARPUS CORFA ROMONELLA L.) RAWAJLANIW FAZALARINA TEMPERATURANIN' TA'SIRI.....	197
Г.Асенов, А.Турекеева. «БАДАЙ-ТОҒАЙ» МӘМЛЕКЕТЛИК ҚОРЫҚХАНАСЫНДА БУХАРА СУҰЙНЫН КӨБЕЙТИҰ ХӘМ САҚЛАП ҚАЛЫҰДЫҢ ГЕЙПАРА МАШҚАЛАЛАРЫ.....	198
Г.Асенов, М.Баймуратов, Ж.Нуратдинов. ЮЖНЫЙ МАГИСТРАЛЬНЫЙ КОЛЛЕКТОР И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В ЭПИДЕМИОЛОГИИ ЧУМЫ В КЫЗЫЛКУМАХ.....	199
А.Сапаров, К.Атаназаров. СОХРАНЕНИЕ БИОРАЗНООБРАЗИЯ ПРИРОДНЫХ КОМПЛЕКСОВ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	200
Г.Туремуратова, К.Сапаров, Е.Султанов. МЕЛЬЧАЙШИЕ ВОДНЫЕ НАСЕЛЕНИЯ РЕКИ АМУДАРЬИ.....	201
Д.Аметова. ТЕМИР ТАНҚИСЛИГИ АНЕМИЯСИ ВА УНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.....	202
Г.Палуанова. ВЗАИМОСВЯЗЬ ПАРАМЕТРОВ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ С СОСТОЯНИЕМ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	202
Л.Романова. ҚАРИНДОШ УРУҒ ОРАСИДАГИ НИКОХЛАР ОҚИБАТЛАРИ.....	203
К.Сапаров, Г.Туремуратова, А.Курбанова. ЖЫРТҚЫШ ЕСКЕК АЯҚЛЫЛАР ХӘМ ОЛАРДЫҢ АЗЫҚЛЫҚ БАЙЛАНЫСЛАРЫ.....	204
Т.Оразбаев, Р.Аймуратов. РЕДКИЕ ВИДЫ ФЛОРЫ КАРАКАЛПАКСКОЙ ЧАСТИ ПЛАТО УСТЮРТА.....	205
М.Таджибаева. ЗАРАРЛИ ОДАТЛАР ВА ЁШЛАРНИ УЛАРДАН АСРАШ.....	206

СЕКЦИЯ 5. БАСЛАҰЫШ ТӘЛИМ ФАКУЛЬТЕТИ

М.Айымбетов. О ПЕДАГОГИЧЕСКОМ МАСТЕРСТВЕ ОДАРЕННЫХ УЧИТЕЛЕЙ.....	207
M.Yembergenova. BASLAWISH KLASSLARDA ANA TILI SABAGTIN' WOQITIWDI'N IZBE-IZLIGIN HAM U'ZLIKSIZLIGIN TAMYINLEW USILLARI.....	207
Z.Qurbaniyazova. O'QUVCHI SHAXSINING KASBIY YO'NALTIRILGANLIGI MUAMMOSI.....	208
P.Berdanova. OILADA BOLALARNING EKOLOGIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY QADRIYAT VA XALQ PEDAGOGIKASI G'OYALARIDAN FOYDALANISH.....	210
Т.Жиемуратов. СОСТОЯНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВНЕШКОЛЬНЫХ ДЕТСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ В КАРАКАЛПАКСТАНЕ В КОНЦЕ 50-Х ГОДОВ.....	211
У.Сейтжанова. ОҚЫҰШЫЛАРДЫҢ СӨЗ БАЙЛЫҒЫН РАҰАЖЛАНДЫРЫҰДА НАҚЫЛ-МАҚАЛЛАРДЫҢ, СОЦИАЛ ОРТАЛЫҚТЫҢ ТӘСИРИ.....	213
С.Сайтбекова. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОГО ИСКУССТВА В ВОСПИТАНИИ ШКОЛЬНИКОВ ВО ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЕ.....	214
К.Сейтмуратов, А.Сапаров. ШАҢАРАҚТА МИЙНЕТ ТӘРБИЯСЫНЫҢ РОЛИ.....	215
Ж.Абдижаббаров. МИЛЛИЙ ҮРП-ӘДЕТ ДӘСТҮРЛЕР ТИЙКАРЫНДА ҚЫЗЛАРДЫ ШАҢАРАҚ ТУРМЫСЫНА ТӘРБИЯЛАҰ.....	216
K.Atamuratov. PSIXOLOGİYA PA'NINEN O'TKERİLETUG'IN A'MELİY SABAQLARDIN' A'HMİYETİ.....	218
T.Baynazarov. SHAN'ARAQLARDA UL BALALAR TA'RBİYASININ' O'ZINE TA'N O'ZGESHELİGİ.....	219

Г. Зарымбетова. БАСЛАҰЫШ КЛАСС БАЛАЛАРЫН ТӨРБИЯЛАҰДА	220
МЕКТЕП ХӘМ ШАҢАРАКТЫҢ БИРГЕ ИСЛЕСИҰИ	221
З. Қаландарова. ПЕДАГОГИКАДА ТЕРМИНОЛОГИЯ МАСАЛАЛАРИ	222
Г. Мырзабекова. БАСЛАҰЫШ КЛАСС ОҚЫҰШЫЛАРЫН МИЙНЕТКЕ ТӨРБИЯЛАҰДА	222
ОЛАРДЫҢ ЖАС ӨЗГЕШЕЛИКЛЕРИН ЕСАПҚА АЛЫҰ	223
Н. Нагметова. УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА ЁСМИРЛАРНИ	223
МУСТАҚИЛ ХАЁТГА ТАЙЁРЛАШ	225
А. Нажимова. БОШЛАНҒИЧ СИНФ ОНА ТИЛИ	226
ДАРСЛАРИДА НУТҚ ЁСТИРИШ ВА ТАЪЛИМ МАЗМУНИ	226
С. Тажбенова. БОШЛАНҒИЧ СИНФ ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИНИ	226
САМАРАЛИ ТАШКИЛ ЁТИШНИНГ БАЪЗИ БИР ХУСУСИЯТЛАРИ	227
П. Абдалиева. КӨРКЕМ ЁДЕБИЯТ ХӘМ БАЛАЛАР ТӨРБИЯСИ	227
Д. Бекбосинов. МЕКТЕП ОҚЫҰШЫЛАРЫНЫҢ ОҚЫҰ-ТӨРБИЯ ИСЛЕРИНДЕ	228
ЖЫРАҰ, БАҚСЫЛАРДЫҢ МИЙРАСЛАРЫНАН ПАЙДАЛАНЫҰ УСЫЛАРЫ	229
Г. Байниязова. ЁҚУВЧИЛАРНИ МЕХНАТГА ЁРГАТИШ ОДАТЛАРИ	230
Т. Есемуратова. ХАЛЫҚ АЎЫЗЕКИ ДӨРЕТПЕЛЕРИ ХӘМ ОЛАР	232
ТИЙКАРЫНДА БАЛАЛАРДЫ ТӨРБИЯЛАҰ	233
Ж. Исаков. ОҚЫТЫҰШЫ-УСТАЗДЫҢ ЖӘМИЙЕТТЕГИ ОРНЫ	233
К. Kenjebaeva. SHARQ MUTAFAKKIRLARINING OILAVIY HAYOT HAQIDAGI QARASHLARI	233
А. Кадрева. БАСЛАҰЫШ КЛАССЛАРДА ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН	234
ПАЙДАЛАНЫҰ ИМКАНИЯТЛАРИ	235
D. Qurbanbaeva. KISNIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA INSONPARVARLIKNI	235
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI	236
М. Курбаниязов. ТӘЛИМ САПАСЫН БАСКАРЫҰДА БИЛИМНИҢ ЗЕРҰРЛИГИ	238
А. Менлибаева. ОҚЫҰШЫЛАРДА ТӘБИЯТКА БОЛҒАН ҚЫЗЫҒЫҰШЫЛЫҚТЫ ҚӘЛИПЛЕСТИРИҰДЕ	239
ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӨРБИЯНЫҢ ӘХМИЙЕТИ	240
Г. Матмуратова. ӘЖИНИАЗ ШЫҒАРМАЛАРЫНДА ҚАРЫМ-ҚАТНАС МӘСЕЛЕЛЕРИ	241
Ф. Назарбаев. ТӘЛИМ - ТӨРБИЯ ПРОЦЕСИНДЕ ЖАСЛАР МӘНАҰИЯТЫН	242
РАҰАЖЛАНДЫРЫҰ МӘСЕЛЕЛЕРИ	243
Sh. O'teniyazova. QORAQALPOQ DOSTONLARINING YOSHLARNI MANAVIY	244
AXLOQIY TARBIVASIDAGI ROLI	244
А. Сапаров. «ҚЫРЫҚ ҚЫЗ» ДӘСТАНЫ ХӘМ ТӨРБИЯ МӘСЕЛЕЛЕРИ	245
Л. Сапарова. БАЛАЛАР БАҚШАСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИ	245
М. Сабирова. ЗАМОНАВИЙ ОИЛАЛАР РИВОЖИНИНГ ЁЗИГА ХОСЛИКЛАРИ	245

СЕКЦИЯ 6. ДЕНЕ МӘДЕНИЯТЫ ФАКУЛЬТЕТИ

П. Шылманов. БАЛАЛАР СПОРТЫН РАҰАЖЛАНДЫРЫҰДА МИЛЛИЙ	245
ХӨРЕКЕТЛИ ОЙЫНЛАРДЫҢ ТӨРБИЯЛЫҚ ӘХМИЙЕТИ	246
А. Утепбергенов. ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АРҚА ХӘМ ТҮСЛИК	248
РАЙОНЛАРЫНДА ЖАСАЙТУҒЫН СПОРТШЫЛАР ХӘМ СПОРТ ПЕНЕН ШУҒЫЛЛАНБАЙТУҒЫН	248
СТУДЕНТЛЕРДИҢ СЫРТҚЫ ДЕМ АЛЫҰ СИСТЕМАСЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛЛЫҚ АҰХАЛЫ	249
А. Айтниязов. ОЛИМПИЙСКИЙ СПОРТ И НАУКА	250
А. Ниязов. МИЙНЕТ ҚӘБИЛЕТИН АСЫРЫҰДА ДЕНЕ АҒЗАЛАРЫНЫҢ	251
ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ИС-ХӨРЕКЕТЛЕРИ	252
К. Нажимов. ҚОЛ ТОБЫ БОЙЫНША ЖАРЫСЛАР ШӨЛКЕМЛЕСТИРИҰ	253
Н. Дәулетияров. ФИЗИКАЛЫҚ ХӨРЕКЕТ ДЕН САҰЛЫҚ ХӘМ ӨМИР ГИРЕҰИ	255
Т. Искендеров. СТАНДАРТНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ В ФУТБОЛЕ	256
С. Оразымбетов. МЕКТЕП ОҚЫҰШЫЛАРЫНЫҢ ДЕНЕ ТӨРБИЯ САБАҒЫ	258
ЎАҚТЫНДА АҚЫЛ, МИЙНЕТ ИСКЕРЛИГИН ТӨРБИЯЛАҰ	259
С. Есемуратов. МЕКТЕПТЕРДЕ ФУТБОЛ САБАҒЫН ШӨЛКЕМЛЕСТИРИҰ	261
Б. Тлеуов. ДЕНЕ ТӨРБИЯСИ ШЫНЫҒЫҰЛАРЫНА ҰЙРЕТИҰ БАСҚЫШЛАРЫ	262
Р. Шылманов. ҒӘРЕЗСИЗЛИКТЕН КЕЙИНГИ ЖЫЛЛАРЫ АТ СПОРТЫНЫҢ	263
РАҰАЖЛАНЫҰЫНДА МИЛЛИЙ ХАЛЫҚ АТ ОЙЫНЛАРЫНЫҢ ӘХМИЙЕТИ	264
А. Ережепов. ӘЖИНИАЗ АТЫНДАҒЫ НӨКИС МӘМЛЕКЕТЛИК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ	264
ИНСТИТУТЫ ТАЛАБАЛАРЫНЫҢ ДЕНЕ ТӨРБИЯСЫНДАҒЫ ЖЕТИСКЕНЛИКЛЕРИ	264
П. Қалжанов. СТУДЕНТТЕРГЕ ТӘЛИМ СТАНДАРТЛАРЫ БОЙЫНША	264
БИЛИМ БЕРИҰДИҢ АЙЫРЫМ МӘСЕЛЕЛЕРИ	264
С. Алланиязов. ГИПОДИНАМИЯНЫҢ АЛДЫН АЛЫҰДА СПОРТТЫҢ ӘХМИЙЕТИ	264
А. Бекназаров. МЕКТЕПТЕРДЕ ФИЗИКАЛЫҚ ТӨРБИЯ ЖҰМЫСЛАРЫН	264
ШӨЛКЕМЛЕСТИРИҰДИ ЖЕТИЛИСТИРИҰ	264
П. Мырзамбетов. ДЕНЕ ТӨРБИЯСИ САБАҚЛАРЫНДА	264
МИЛЛИЙ ХӘМ АДАМҒЕРШИЛИК ҚАДРИЯТЛАРДЫ СИНДИРИҰ	264

Бул бойынша кәсіп таңлау процесинин өз өмириндеги тутқан орнын түсіндириү мақсетинде анкета сораунамаларын алығуды хәм «Жол картасы» деп аталынған методиканы өткериүди усыныс етемиз. Анкета мазмунунда оқыўшыдан өмирдеги уллы мақсети, өз келешегин қалай көз алдына келтириүи хәм бул мақсетине ерисиүинде қандай избе-излик режелерди дүзгенлиги соралығуы тийис. Мине бундай анкета оқыўшылардың саналы кәсіп таңлауы хәм жеке өмир менен кәсіплик хызметтин адамзат турмысындағы байланыслылығын анализлеүге жәрдем береди.

Сондай-ақ, бу бул методикада оқыўшылар кәсіплик хызмети бойынша алға қойған уллы мақсетин белгилеп көрсетеди. Бул мақсетке ерисиүдин бир неше жолларын, усылларын атап бериүи тийис. Бунда ең қысқа жол менен ерисиүге нәзер аударылады. Оқыўшы бир қатар режелер бойынша хәм өзинен талап етилетуғын кәсіплик сыпатларға анализ жасаған халда дәлиллеп бериүи тийис. Мысалы: ең уллы мақсет шыпакер болыў. Буның ушын мектеп программасындағы дөслепки предметлер, соның ишинде, биология, химия пәнлерин терең өзлестириү, бул бойынша қосымша таярлықлар алыў, өз ден-саўлығын бекемлеү, күшли ерклиликке ерисиү, шет тилин үйрениү, компьютерди үйрениү, әскерий хызметте болыў, күн тәртибине бойсыныў, медицина институтына кириү, шыпакер хызметин аткарыў, шет елде тәжирийбе арттырыў, республикада атаклы шыпакер болыў хәм тағы басқа факторларды келтириү мүмкин.

Бул методика жәрдемінде мақсеттин қойылығуы, оған ерисиү бойынша тураклы режелердин дүзилиүи, хәр қыйлы сыртқы тосқынлықларды нәзерге алыў оған таяр турыў, мақсети жолындағы гүреслер бойынша өз өмириндеги зөрүрли хызмет түрин белгилеп алыўға жақыннан жәрдем береди.

Жуўмаклап айтқанда, мектеп оқыўшыларының кәсіп таңлауы тек ғана кәсіплер түрлери менен танысуў усыллары менен емес, бул оның жеке өмирдеги жасаў мақсетине хәм өз өмирин қалай көз алдына келтириү кубылысына да байланыс. Усы тийкарда, оқыўшыда кәсіпке болған мүнәсибет кәлиплеседи хәм бул бойынша кәсіп таңлау процесси әмелге асырылады. Сонлықтан мектеп әмелиятшы психологлары жоқарыдағы атап өтилген барлық компонентлерди есапқа алыўы тийис. Сонда ғана биз мектеп оқыўшыларының саналы кәсіп таңлауына ерисемиз.

Әдебиятлар:

1. Ғозиев Ә., Мамедов К. Касб психологияси Тошкент, 2003
2. Кодиров Б., Кадиров К. Касбий ташхис методикалар тўплами. Т., -2003
3. Климов Е.А Как выбирать профессию. М., «Просвещение», 1990
4. Грецов. А. Выбираем профессию М. Питер-2009

БАЛАЛАРДЫ РУЎХЫЙ ХӘМ ӘДЭП-ИКРАМЛЫЛЫҚ ЖАҚТАН ТӘРБИЯЛАЎДА ЕРТЕКЛЕРДИН ТУТҚАН ОРНЫ

✓ 3. Наимова — Педагогика хәм психология кафедрасы ассистент оқытыўшысы

Бала тәрбиясының хәр төреплеме жетилисиүинде халқымыз өзинин тәлим-тәрбиялық ойлары менен әрман хәм тилеклеринен аўыз еки әдебиятының ертек жанры арқалы да жүзеге асырып отырған.

Ертек халық педагогикасында оғада әйемги дәуирлерден бери тәрбиялық ис жүргизиүдин бир қуралы сыпатында өмир сүрип киятыр. Ертеклерде адамлардың дүньяға көз-қараслары, исенимлери қияллары менен ойлары, кулласы адам өмиринде ушырасатуғын хәдийселер сәўлеленип отырады.

Илһампаз фольклорист Қ.Айымбетов «әсирлер бойы халық дөреткен сөз ғәзийнеси ертек — ертедеги халық өмиринин айнасы» деп жоқары бақалайды.

Шынында да, халық өз ертеклеринде сол дәуирде жасаған улыўма халықтың өзин қоршаған тәбият кубылыстарын таныўы менен бирге, өмирдеги қыйыншылық пенен гүреслерди сәўлелендири билген. Халық ертеклеринде халықтың қорқынышлы душпанлары ким хәм оннан өзлерин қорғаў тилеклери сүфретленеди. Онда мийнеткеш адамлардың тиришилиқ ушын гүреслери, ақыллы менен ақылсыз, бай менен жарлы, әдиллик пенен әдилсизлик, жақсылық пенен жаманлық араларындағы қарама-қарсылықлар сөз етиледи.

Тематикасы хәм мазмунның кеңлиги, балаға тәлим-тәрбия бериү имканиятлары жағынан ертеклер өте бай. Онда хәр қандай халықтың қыялынан туўған жақсы арзығу-әрманлар, көркемлеү қураллары, образлы сүўретлениўлер, әлўан формалар орын алған.

Ертеклердин ишинде әйемги ўақытлардан тап хәзирги күнге шекем келип жеткен өткен хәдийселерди сүўретлейтуғын дөретпелер ушырасады. Бундай ертеклер өзлеринин дөреген дәуириндеги әмеллик мазмунды аз да болса сақлап, аўыздан-аўызға көшип халық төрепинен жетилистирип бара береди. Соның менен бирге, ертеклерден бир замандағы халқымыздың сиясий экономикалық турмысына, психологиясына дүнья таныў көз-қарасларына байланыслы мағлыўматлар алыўға болады.

Қарақалпақ халық педагогикасында кеңнен таралған, балалардың қызығып тыңдауына миясар ұақыяны шийеленистирип, қызықлы етип әңгимелейтуғын ертеклердин бир түри қыялый ертеклер болып есапланады.

Қыялый ертеклер жүдә әййемги заманлардағы халықтың перзенти болыў, куўаныў, дәстүрлерин еске түсирип, олардың тәлим-тәрбиясын сөз етеди. Әййем заманларда жәмийетлик сана-сезим төмен дәрежеде болған. Сонлықтан адамлар тәбияттың жасырын сырларына толық түсинбеген. Тәбият құдиретинен қорқып жасаған. Олар хайўанат дүньясында, ямаса тәбияттағы кубылысларда қандай да бир «кәраматлы күш бар» деген түсиникте болып, хәр қыйлы исенимлер пайда болған.

Мектепке шекемги жастағы балалар көп қызығатуғын қыялый ертеклер бар. Олардан «Кублы батыр», «Жарты бас батыр», «Орал батыр», «Алтын таўық», «Ақыллы қыз» х.т.б. Көпшилик адамлар қыялый ертеклер баланы алдаўшылыққа тәрбиялайды деген пикирди айтады. Бул надурис. Керисинше, балалық қыялый ертеклер арқалы өткендеги ата-бабаларымыз турмысын, олардың қыял-әрманларының хәзирги дәўирде орынланғанлығын өз көзлери менен көрип, өзлеринде исеним пайда етеди. Буны ата-аналар, тәрбияшылар дурыс түсиндирип бериўи керек. Мәселен, қыялый ертеклерде адамлар ушар гилемге минип ушады, суймурық кусқа минеди, буның бүгинги самолет екенин, 7 қабат жер астында, жүрип, неше түрли шәхәрлерди көриўи бул метро хәм т.б. екенлигин дәлиллеп түсиндирип бериўи керек. Сондай-ақ қыялый ертеклер балалардың илимий-дәретиўшилик ойларын өсириўге де тәсир етеди.

Қыялый ертеклердеги бас қахарман — адам. Ондағы тилсимли затлар, хайўанлар адам образын толықтырып, ұақыяның шийеленисиўи менен шешилиўине қатнасып отырады. Мысалы: Жолбарыс, таўтайлақ, қасқыр, арыслан, кийик, кара кус, хәрре, қырғаўыл, кептер, хәкке, тышқан, кумырысқа, жылан, ийт, ат, пышак, суў, балық хәм т.б. Ертеклерде, булардан басқа да, тәбиятта ушыраспайтуғын бирақ адам қыялынан жасалған персонажлар бар. Мәселен: Суймурық кус, ушыўшы гилем, айдәрха, уртоқпақ, мәстан кемпир, албаслы, жуўха, сыйқырлы жүзик, кәраматлы таяқ хәм т.б. Бул жоқарыдағы персонажлардың гейпарасы адамға қас болғаны менен, көпшилиги адамзат басына түскен нешше түрли қыйын жумысларын орынлаўға, кәўип-кәтерли жерлерден аман өтиўине, қулласы, мақсетке жетиўине ең жақын ғамхоршысы сыпатында сүүретленеди. Олардың гейпаралары гейде адам ушын үлкен кәўип туўғанда, басқалары кәўиптен қутқарады. Бул жағдайлар жасларға хайўанатлар дүньясында инсан ушын дослары көп, соның менен қатар, зыянлылары да бар деген түсиниклерди береди.

Әжайып хәдийселер хаққындағы ертеклердеги унамлы хәм унамсыз қахарманлардың типлери еки топарға бөлип сүүретленеди. Бириншиси; унамлы хәм унамсыз минездеги инсанлар. Булар жәмийеттеги хәр қыйлы социаллық қатламлар есапланған езиўши хәм езилиўши класслардың ишинен шыққан, турмыста ушырасатуғын реалъ адамлар. Ал екіншиси; ертеклердеги адам қыялынан туўған қыялый, мифлик, сыйқырлы образлар: дәў, мәстан кемпир, жезтырнақ хәм т.б. Булардың да унамлы хәм унамсыз қахарманлары болады. Бул ертеклерде, көбинесе, жаслардың қыйыншылықтан қорықпаўы, аўыр ислерге төзим берип, қарсыласларынан үстин болып, оны жеңип шыққан ерликлери тәрбиялық өрнек сыпатында баянланады. Көпшилик жағдайларда бул ертеклерде бас қахарман халықтың мәпин, мақсетин, арзыў-әрманын иске асырыў ушын патриотлық ислер атқарады. Буған «Төрт Абдулла», «Гүлзәмзе», «Гүлзийба» ертеклерин мысал етиўге болады. Бунда балалардан қыйыншылықты зор тапқырлықлар менен ақыллылық пенен жеңиў кереклигин талап етеди.

Халық педагогикасы бунда аса қахарманлықларды тек ерлер ғана емес, ал хаяллар да ерлик, аса қахарманлық, шыдамлылық палўанлықлар көрсете алады, өзиниң бахыты ушын, хадал мухаббаты ушын гүресе алады, деп үйретеди.

Қыялый ертеклерде жай адамлар менен салыстырғанда бир неше жүз есе үлкен хәм соған ылайық күшли дәўлер образы гиперболалық жол менен асыра сүүретленеди. Олардың шенде-шен гейпаралары адамзатқа дос болып, ал көпшилиги адамзат душпаны, оған қарсы гүресиўши реакцион күш болып келеди. Адам оны күш пенен емес, ақыл-ой, хийле менен жеңип отырады. Дәўлер таўды таўға соғыстырып отыратуғын кара күш ийеси. Хәттеки, олардың жаны өзинде емес, ашылмайтуғын темир сандықта, таўдың қарнында сақлаўлы турады. Бәри бир адамзат оның менен шайқасқа түсип, асқан ақылы менен жанын қыдырып таўып алады, арпалысып жеңиске ериседи. Бул жерде халық педагогикасының методы әўладқа душпанды қандай жол менен болмасын жеңиўге үйретиў.

Сондай-ақ, халық педагогикасы ертеклердеги түр-түси де жаман, ишки минез-қулқы да жаман образларды жек көриўге үйретеди. Бул, әсиресе, ертеклердеги мәстан кемпир образы. Оның түри де жаман, көзи мәшпийген, тиси ақшыйған, шашлары аппак, мурны узын, кулағы салпыйған, арық жүдә сықылсыз. Ол адамзатқа хеш ұақытта жаксылық ислемейди. Ойлағаны душпанлық жасаў. Соны өзине үлкен кәсип етип алады. Адамзатты өз айтқанына көндирип, оның үстинен үстемлик етпекши болады. Бирақ адам оғанда қарсы гүрес жүргизеди. Халық мәпин қорғап, ақыл-хийлени оннан да өткереди. Халық педагогикасы түр-түси, «сыйқы жаманның, ишки дүньясы да жаман» «келисиги келмегеннен кеңес сорама» дегенди аңғартады.

Гейпара қыялй ертеклер ишки мазмуны бойынша бирдей сыйқырлы хәрекетлерде ғана ибарат болып қалмастан, ҳақыйқый турмысқа жақын да болып келеди. Онда өткен дәуирлердеги адамлардың тиришилигин, кәсибин, халықлық дәстүрлерин көз алдына елеслетеди. Турмыслық деталлардың җақыйлардың хәммеси жай адам арқалы өтеди. Ол қыялй емес, өз кәсиби арқалы тәбияттың бермесин тартып алып, өмир сүреди. Буған «Арық мерген» ертегин мысал етиўге болады.

Илимпаз А.Измайлов «Ертек сози-балалар санасында мудамы жасайды» деп көресетеди. Шынында да ертекти сүймейтуғын тыңламайтуғын бала болмайды. Бизин ата-бабаларымыз, әуладларымыз да ертеклерден канаатланыўшылық алып үлкейген. Балалықтан адам ядында орнаған ертеклер, ол үлкейип, кәмалға келгендеде санасында мәңги сақланады.

Бала 3-4 жасынан баслап ертек тыңлаўға қызығады. Хәтте олар тыңлаған ертеклерин қайта-қайта айтып бериўге хәрекет етеди. Егер 3-4 жасар балаларға ертекти шын кеўли менен образға кирип айтып берсең, бала оны бар ықласы менен тыңлайды. Хәтте және-және айтып бериўди өтиниш етеди. Балалар бақшаларында шынығыў җақтында көбирек қарақалпақ миллий халық ертеклерин, дәстанларын гүррин етиў керек.

Ертеклердин мазмунын балалардың ойлаўының, ядының, дыққатының, тил байлығының раҗажланыўына, жақсы менен жаманды дос пенен душпанды айыра билиўге тәрбиялайды.

Балаға ертекти курғак сөз бенен оқып бериў жанына тийип, қызықсыз болып қалыўы мүмкин. Сонлықтан ертекти роллерге бөлип ойнатыў, куыршақ театрларын шөлкемлестириў, көргизбе қураллар менен түсиндириў, бала ядында узақ сақланады.

Ертеклерди роллерге бөлип ойнатыўды үлкен хәм мектепке таярлаў топарларында қолланыўға болады. Бунда 1-2 қахарман катнаساتуғын ертеклерди алсақ қолайлы болады. Мысалы: Қарақалпақ халық ертеги «бөдене хәм түлки»ни алсақ бунда балаларды танлап оларға тийисли роллер бөлистириледи. Бунын ушын баланың басына кийетуғын қағаздан бөдене хәм түлкинің бас бөлими реңли етип соғылып тақы (корона) формасында басына кийиледи. Устине бөденениң қанаты ретинде қағаздан яки пәр болса жүдә жақсы, қанат хәм куйрық исленеди, ал түлкиге булда қағаз яки ҳақыйқый түлки куйрығы болса жүдә тәбийий шығады. Балалардың бетлери бөдене хәм түлки бетине уксатып гримленеди. Оларға ертек бойынша бөдене хәм түлки сөзлери жақсылап ядлатылады. Ал автор тәрбияшының өзи болады.

Усындай роллерге бөлип ертеклерди саҳналастырыў бул балалар ушын жүдә қызықлы есте қаларлықтай болады. Ертектин сақналастырылыўы қызықлы болыўы тәрбияшының укыбына, талантына байланысly, сондай-ақ ертеклерди стол үсти, сая театр, кууыршақ театры арқалы орта топарда көрсетиўге болады.

Жуўмақлап айтқанда, балалардың тилин таўып олардың кеўиллеринен шығып ертеклерди қызықлы, есте қаларлықтай етип айтып, «Ертек» сөзинин балалар санасында мудамы жасаўы ушын, хәр бир ата-ананың, тәрбияшылардың хызмети, фантазиясы, тапқырлығы талап етиледи.

Балаларды ертеклер арқалы руўхый хәм әдеп-икрамлылық жақтан тәрбиялаўды шаңарақта, балалар бақшасында, оқыў орынларында даўам етсе ғана, перзентлеримиз ҳақыйқый патриот болып өседи хәм өз җатанын, өз халқының намысын хәмме нәрседен үстин қояды.

Бир сөз бенен айтқанда, қарақалпақ халық ертеклеринен балалар бақшасының тәлим-тәрбия процесинде кеңири пайдалансақ, миллий тәрбиямыз фундаментин беккем қурыўға үлкен үлес қосқан боламыз.

Әдебиятлар дизими:

1. К.Айымбетов «Халық даналығы» Нөкис, Карақалпақстан-1988.
2. И.Курбанбаев «Карақалпақ балалар әдебияты» Нөкис, «Билим» 1992.
3. «Карақалпақ халық ертеклери» Нөкис, Карақалпақстан-1997.
4. Г.Жумашева, Н.С.Барыбина «Балалар турмысында халық дәретпелери» Нөкис, Карақалпақстан-1995.
5. Мактабгача тәрбия. 1993-1994 ийлар.

ЗАМОНАВИЙ ОИЛАДА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ ШАРОИТИНИ ЯХШИЛАШ ЙЎЛЛАРИ

Т. Сапарбаева — «Педагогика ва психология» кафедраси ассистент ўқитувчиси

Ҳамиятимизнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш шароитида инсон омилини тарқалта келтириш давр талабига айланди. Баркамол инсон ҳақида, унинг меҳнати ва турмуши, маънавий тарбияси ҳақида ғамхўрлик жумхуриятимизнинг асосий мақсадидир. Киши хислатлари унинг меҳнатга, маънавий, ғоявий ва маданий бойликларга муносабатининг асослари оилада шаклланади. Ҳамият мустаҳкам, маънавий ва ахлоқий жихатдан соғлом оила бўлишидан манфаатдордир. Шу сабабли жумхуриятимиз оилани мустаҳкамлашни, болалар тарбияси, шунингдек, ижтимоий турмуш шароитларини яхшилашда ёрдам беришни давлат аҳамиятига молик иш деб билади.